

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Projekt Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem. Implementace Akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora (APIV-A) je spolufinancován Evropskou unií.

ZÁKLADY ROMOLOGIE PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Mgr. Lada Červeňáková

Společné vzdělávání
a podpora škol krok za krokem

Obsah

1. Oslovení Rom nebo Cikán
2. Subetnické skupiny Romů v ČR
3. Tradiční romská komunita
4. Náboženství Romů
5. Romská hudební tvorba
6. Vybrané rituály během tradičních romských křtin a pohřbu
7. Stručná historie Romů
8. Vývoj etnika od sametové revoluce až po současnost
9. Romové v současnosti
10. Praktická část

1. Oslovení Rom nebo Cikán

Romové v České republice

- Zákon č. 273/2001 Sb ., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, tzv. menšinový zákon zajišťuje všem národnostním menšinám být svébytnou národnostní menšinou se všemi právy, které zákon definuje.
- Vznik zákona byl ovlivněn Listinou základních práv a svobod, Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin a doporučením Rady Evropy č. 1201 z roku 1993.
- Po sametové revoluci začínají Romové, stejně jako další menšiny uplatňovat svá práva a žádají emancipaci. Vydávají romská periodika, vychází romistická i romská literatura, vznikají internetová vysílání a oficiálně je deklarována romská vlajka, hymna a oslovení Rom.

Rom nebo Cikán?

- Mnoho lidí pocházejících z majoritní společnosti termín Rom neužívá.
- Příslušníci etnika jsou stále nazýváni exonymními výrazy, které vznikly ve středověku.
- Na území střední Evropy se převážně užívá k označení etnika exonymum Cikán.
- V anglosasky mluvících zemích jsou Romové nazýváni Gypsy.

Vznik názvu Cikán

- Termín **Cikán**, v němčině Zigeuner, ve francouzštině Tsigane, ve slovenštině Cigan se v romském jazyce neužívá.
- Tyto názvy se objevily v souvislosti s příchodem Romů do Evropy a staly se jedněmi z nejrozšířenějších oslovení Romů.
- Označení Cikán bylo odvozeno od řeckého slova Athinganoi, což znamená „nedotknutelní“ – lidé, kteří nechtějí, aby se jich ostatní dotýkali.
- Označení mělo od počátku negativní charakter, který se při postupném vývoji slova přenesl také do současné podoby Cikán. Označení vypovídalo a dodnes hovoří o vztahu majority k romské menšině. Romové se s oslovením beze zbytku nikdy neztotožnili.

Vznik názvu Gypsy

- Gypsy, francouzské Gitanes, španělské Gitanos je odvozeno od slova Aigypptos – Egypt'an. Vznik oslovení souvisí se skutečností, že se Romové po delší dobu zdržovali v oblasti, která byla nazývána Malý Egypt.
- Poté, co přišli do Evropy, šířili pověst o svém původu, obohacenou historkami o pokání všeho lidu.

Oslovení Rom

- Rom dnes užívá většina Romů žijících v Evropě a na Balkáně. Je spojeno s výrazem Dom, označujícím početnou indickou kastu v severní Indii.
- Podobnost s dnešními Romy není jen v názvu skupiny, ale také v sociálním systému a v profesích, kterými se obě komunity živily.
- Z původního označení Dom pravděpodobně vzniklo slovo Rom.
- „Amen sam Roma“ - „Jsme Romové“, říkají příslušníci etnika sami o sobě.

Vnímání oslovení Rom nebo Cikán z pohledu Romů

- Názory romských studentů 3. ročníku Evangelické akademie v Praze na užívání názvu Rom/Cikán:
- *Vadí mi, když říkají „cikáni“. Když tak říkají mně, záleží na tom, kdo to říká a jakým způsobem. Ale je to hanlivé, nelíbí se mi to a někdy mě to uráží. „Romka“ je oslovení, kterým by mně měli říkat, já taky říkám „Češi“.*
- *V české společnosti byl vždy cikánský způsob života považován za asociální, a proto mi rozhodně více vyhovuje označení „Rom“.*
- *Od představitelů institucí je pro mě přijatelnější oslovení „Rom/Romka“. Ve slově cikán cítím odpor, nesnášenlivost.*

(Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy, 2002, str. 197-198.)

Sociální systém v souvislosti s mezilidskými vztahy ve skupině

- *Od malička mě slovo „cikánka“ moc bolelo a trápilo, už od spolužáků ve škole. Na střední škole jsem pochopila, jak jsem ráda, že jsem Romka. Slovo cikán je hanlivé, a pokud mě tak někdo označí z Neromů, je to pro mě urážka. Musím říci, že slovo cikán používáme mezi sebou i my Romové. V naší romské řeči a romských písních je ale slovo Rom, a ne cikán.*
- *Od malička jsem byl nazýván cikánem a nikdy to nebylo myšleno jako označení etnický nebo kulturně odlišné skupiny. Vždy jen jako nadávka. Začal jsem přemýšlet, kdo vlastně jsem – Rom nebo cikán? V romštině je slovo Rom hrdým označením. Proč mi lidé říkají pro mě pohrdlivým názvem? Jsem hrdý Rom a pokud se mnou chce někdo komunikovat, tak jako se sebou rovnou osobou, jako rovný člověk s rovným člověkem.*

(Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy, 2002, str. 197-198.)

Oslovení Rom nebo Cikán?

- *... citlivé respektování správného pojmenování je nikoli nejdůležitějším, zato však nezbytným předpokladem k navázání rovnocenné a efektivní komunikace mezi majoritou a minoritami vůbec.*

(Horváthová, J.: Kapitoly z dějin Romů, 2002.)

2. Subetnické skupiny Romů v ČR

Nejpočetněji zastoupené subetnické skupiny Romů v České republice

- slovenští Romové
- olašští Romové
- maďarští Romové
- Sinti
- čeští a moravští Romové

Z těchto pěti nejvýraznějších subetnických skupin pouze Sinti neužívají auto-etnonymum Rom.

Každá skupina se pak dělí do podskupin na základě různých charakteristik.

Slovenští Romové

- Slovenští Romové se v období vlády Marie Terezie usadili a svá řemesla přizpůsobili usedlému způsobu života. Protože si v průběhu let vytvořili úzké vztahy s majoritou, žili s ní v souladu a vzájemné symbióze až do druhé světové války.
- Označení „slovenští“ dostali podle původní země, odkud po druhé světové válce přišli do Čech a na Moravu.
- Důvody migrace souvisely s nízkou životní úrovní v romských osadách na Slovensku a s náborovou kampaní tehdejšího Československa.
- Slovenští Romové se vnitřně rozlišují také podle místa, odkud pocházejí jejich velkorodiny.
- Místo původu ovlivnilo i slovenskou romštinu a obě skupiny mají ve slovní zásobě mírné dialektové rozdíly.
- V současnosti se vnitřní diferenciaci prohlubuje, a to na základě:
 - sociální a vzdělanostní úrovně,
 - dodržování či nedodržování tradic,
 - ekonomické stránky rodin

Komunita olašských Romů

- Přívlastek olašský je odvozen od území Valachie, odkud olašští Romové přišli.
- Vnitřní dělení skupiny je podle původní profese. Ti, kteří se v minulosti živili kotlářstvím, se nazývají Kalderáši. Obchodníci s koňmi se označovali Lováριοvé.
- Olašští Romové až do padesátých let dvacátého století na našem území kočovali. Tvořili zcela autonomní skupinu s vlastní rodovou strukturou, hodnotovým systémem a nepsanými zákony a pravidly.
- Podskupina si dodnes zachovala v původní podobě romský jazyk, který je od jazyka slovenských Romů odlišný a stále se předává z generace na generaci.
- Vzhledem k stále udržovaným zvykům můžeme považovat olašské Romy za jednu nejtradičnějších subetnických skupin v České republice.

Komunita maďarských Romů

- Komunita maďarských Romů dostala od olašských Romů přívlastek
- Rumungro – Rom ungro, maďarský Rom.
- Toto označení se v průběhu let rozšířilo na všechny Romy, kteří nepatří k olašské komunitě.
- Maďarští Romové, stejně jako slovenská skupina Romů, žili usedlým způsobem života.
- Živili se hudbou a často v této profesi vynikali.

Sinti

- Převážný počet Sintů žije v Německu.
- Romština je výrazně ovlivněna němčinou.
- Vlivem mísení mají dnešní Sinti světlou pleť a světlé vlasy.
- V minulosti, stejně jako olašští Romové, kočovali.
- Živili se jako brusiči nožů, překupníci a provozovatelé zábavných atrakcí.

Komunita českých a moravských Romů

- Do začátku druhé světové války žili na území Čech a Moravy v souladu s majoritní společností.
- Během války byli čeští a moravští Romové i Sinti pronásledováni, uvězněni v pracovních táborech a poté transportem převáženi do koncentračního tábora Osvětim.
- Po válce, z obavy před opětovným pronásledováním, se někteří dobrovolně asimilovali.
- V současnosti se mnoho Romů z této podskupiny věnuje obrodě kultury a jazyka.

Dopady přežitku kastovnictví v podobě sociální distance

- Endogamie - zákaz brát si muže nebo ženu z jiné skupiny. Příslušníci jedné subetnické skupiny musí uzavřít sňatek pouze s partnerem ze stejné skupiny. Jiné sňatky jsou nepřijatelné.
- Endogamie se dodnes udržuje v komunitě olašských Romů.
- V komunitě slovenských Romů je přežitek ovlivněn tradicemi udržovanými v rodině.

Subetnické skupiny Romů

Přesto, že se Romové dělí do podskupin, je vhodné zdůraznit, že se v každé skupině vyskytují authority, které jsou komunitou respektovány a které jsou vzorem pro další generaci. V každé skupině jsou lidé vzdělaní i méně vzdělaní, ale slušní a hrdí na své romství. V každé podskupině jsou lidé bohatí i chudí, mediálně známí i ti, které veřejnost nezná. Vyskytují se lidé, kteří jsou k druhému člověku uctíví jen proto, že je člověkem. Ale v každé skupině lze najít také protipól – lidi ovlivněné nejrůznějšími závislostmi, u kterých se vyskytuje také další sociální patologie.

3. Tradiční romská komunita

Tradiční romská komunita

- Historické prameny, v souvislostí s romskou komunitou, hovoří o kočujících skupinách, které opouští Indii v podobě rodů nebo velkorodin.
- Kočovnictví ovlivnilo způsob obživy, mezilidské vztahy, vzdělávání i výchovu v komunitě a v neposlední řadě také hodnoty romského společenství i sociální organizaci. To vše muselo být v souladu s tradičním způsobem života.
- Velkorodina musela podléhat řádu a přísným společenským pravidlům. Jen tak si mohla uchovat svou samostatnost a nezávislost na okolí.

Rodová hierarchie

- Rodová skupina měla od pradávna svou vlastní hierarchii a řídila se nepsanými pravidly a zákony.
- Tato pravidla se nazývala ROMIPEN a předávala se z generace na generaci výchovou, zejména prostřednictvím napodobování.
- Romipen je definován jako etický kodex, soubor nepsaných norem a zákonů, kterým se řídila skupina v rámci svého společenství. Porušení se odsuzovalo, dodržování bylo příkladem a vzorem pro další generace.
- V popředí komunity stál muž, který byl dominantní přirozenou autoritou. Byl to rodový náčelník, vůdce skupiny. Říkalo se mu vajda.
- Společně s ostatními muži stanovil důležitá rozhodnutí.
- Významné postavení měli staří lidé. Ti byli a dodnes jsou pro svou životní moudrost váženými členy skupiny, obzvlášť babičky.

Rodová hierarchie

- Kromě mužů a seniorů mohly mít silnější postavení i ženy, které měly více dětí.
- Nejnižší postavení ve skupině měly zpravidla bezdětné ženy.
- Vzhledem k tomu, že se kočující skupina přemísťovala z místa na místo, bylo nutné, aby byli všichni členové organizováni a rodovou hierarchií respektovali.

Sociální systém v souvislosti s mezilidskými vztahy ve skupině

- Kolektivismus jako základní charakteristický rys tradiční romské velkorodiny.
- Význam kolektivního rozhodování v minulosti a přežitky v současné komunitě.
- Ambice individuálního projevu se neslučovala s danou normou a byla vnímána negativně.
- Sociální exkomunikace je jedním z dopadů nesnášenlivosti v případě jakéhokoli odlišení.
- Sociální vyloučení v rodině má cílenou podobu a je téměř vždy veřejné.

Všichni členové jsou s ní srozuměni, jejímu stanovení předchází nějaké konflikty v rodině nebo konflikty související s rodinou. Délka exkomunikace není nikdy striktně vymezená. Obvykle je dlouhodobá a trvá řadu let.

(Kaleja, M., Knejp J., 2009)

- Neschopnost být sám je následkem kolektivní výchovy.
- Pokud byl v minulosti jedinec ze skupiny vyloučen a jeho exkomunikace měla být trvalá, byla ohrožena jeho samotná existence.
- Nabídka ochrany byla proto nutná a žádoucí.

Sociální systém v souvislosti s mezilidskými vztahy ve skupině

- Vnímání pouze minulosti a přítomnosti je jedním z nejčastěji kritizovaných přežitků.
- Pavelčíková (1999) vidí příčinu vzniku v minulosti, ve způsobu obživy.
- *Po několik staletí nebyli Romové nuceni plánovat.*
- *...život pro přítomnost je ovlivněn rysy romské mentality – výbušnost provázející každé citové hnutí, zdánlivá požívačnost a bezstarostnost. Tyto rysy spíše vyjadřují odevzdanost osudu, proto bylo třeba naplno prožít každý okamžik štěstí pohody a radosti.*

(Pavelčíková, 1999)
- Ševčíková (2013) popisuje upřednostňování momentálního prožitku a uspokojování fyzických i psychických potřeb nad plánováním budoucnosti.
- Negativní dopady rozdílného vnímání času vidí zejména při aktivitách zaměřených na integraci Romů.

4. Náboženství Romů

Náboženství Romů

- Romové od pradávna věřili v mocné nadpřirozené síly a typické pro romské duchovno je spojení
 - náboženství majority,
 - oblast lidového náboženství,
 - pověr a magie založené na animistickém základě – na víře v nadpřirozené bytosti, skryté síly, duchy a přízraky.

Náboženství Romů

- V našem prostředí se většina Romů řadí k římsko-katolické církvi a usedlí Romové časem převzali téměř všechny církevní svátky a s nimi spojené tradice.
- Vztah k Bohu se projevuje v lidové tvorbě, v pohádkách, písních, pořekadlech i hádankách.
- Vnímají jej jako ochránce, a pokud k němu promlouvají, činí tak přímo, bez prostředníka.
- Protože se obávají božího hněvu, trestu nebo pomsty, přisuzují zvláštní význam přísahám. Porušení přísahy znamená boží hněv nebo trest.
- Autorita kněze je komunitou respektována na odlišné úrovni, než jak je chápána církví.
- V minulosti neměl farář ve světě Romů opodstatnění a mnohdy neměl žádný respekt. Lidová tvorba popisuje faráře jako zástupce nepřátelského okolí.
- V dnešní době je kněz respektovanou autoritou, a to hlavně na Slovensku, kde jsou Romové aktivními křesťany a kněží si opětovně nachází cestu k Romům.

Přežitky lidového náboženství

Dle romských pověr, duše prý člověka přesahuje a existuje i po smrti.

Proto je u Romů stále živá tradiční **víra v duchy mrtvých** – mule. To se projevuje v pohřebních obřadech. Duše zesnulých se podle Romů vracejí mezi živé, ty dobré duše navštěvují své příbuzné ve snech a mohou jim dávat různé životní rady, ty zlé duše prý lidem škodí.

Veliký význam má **zaklínání**. Jsou dodnes používána v hovorové řeči a jejich úkolem je dodat obsahu sdělení důležitost nebo věrohodnost.

Uhnutí je další z celé řady pověr jako součást lidového náboženství, a obává se ho mnoho Romů i dnes.

Romská magie

- U některých romských skupin se dodnes zachovaly zbytky magických praktik s cílem odvrátit nebo přivolat lásku, nemoc, bohatství.
- Magické praktiky prováděly starší romské ženy. Zároveň uměly i věštit z ruky nebo z karet.
- Mnoho Romů i v současnosti věří na uhranutí, zakletí nebo na dobré či zlé síly.

Ka'li Sára – romská svatá

Ka'li Sára – Černá Sára - více než jedno století ji Romové oslavují a vzhlížejí k ní jako ke své patronce.

Každoročně v květnu se sjíždějí do francouzského městečka Les Saintes-Maries-de-la Mer, tamními obyvateli nazývaného pouze "Les Saintes" - Svaté.

Do kraje přicházejí zástupy Romů z okolních zemí, aby uctili památku Svaté Sáry.

5. Romská hudební tvorba

Romská hudba

Romská hudba je považována nejen laiky, ale především odbornou veřejností za jedinečný kulturní fenomén. Předává nepsané vzorce chování, mravní etické normy a je součástí každodenního života Romů. V písních se často objevuje osobní, náboženská i sociální tematika, popisující konkrétní událost.

Hudebníci, cikánští muzikanti, tvořili zvláštní profesní skupinu a patřili mezi nejváženější lidi.

Hudební umění se předávalo z generace na generaci, a to pouhým poslechem. Mnozí hudebníci si vyráběli své hudební nástroje sami. Velmi málo Romů zná notový zápis, písně se předávají ústní formou.

Romská hudba

Romská hudba není jednotná. Stejně jako jazyk, náboženství a další znaky komunity i hudba byla v minulosti ovlivněna subetnickou skupinou, ze které hudebníci pocházeli, a územím, kterým Romové během kočování procházeli.

Romští hudebníci žijící na území Čech, Moravy a Slovenska byli nejvíce ovlivněni vývojem hudby:

- v Uhrách,
- v Rusku,
- ve Španělsku.

Romská hudba podle způsobu života

Usedlí hudebníci se zabývali hudbou profesionálně. Hrávali pro své romské sousedy i pro majoritní společnost a odměna byla často vyplácena v penězích. To je posouvalo v žebříčku společenské hierarchie na přední místo v komunitě. Trvalý způsob života umožňoval vybudovat skladovací prostory pro větší nástroje, jakými jsou např. cimbál nebo basa.

Z usedlých Romů vznikla specifická skupina městských hudebníků, kteří hrávali většinou profesionálně a pravidelně ve vinárnách, kavárnách a restauracích.

Z usedlých Romů vzešla také skupina venkovských hudebníků. Byli zváni na pohřby, svatby, křtiny, rodinné oslavy i na romské zábavy. Skupinu tvoří rodinní příslušníci.

Chodívali hrát pravidelně do jednoho podniku, příležitostně bývali zváni na rodinné sešlosti. Zatímco v podnicích dostávali pravidelnou mzdu, příležitostné hraní v romských osadách bylo odměňováno v naturáliích.

Romská hudba podle způsobu života

Hudební folklór kočovníků byl ovlivněn rumunským územím, kde dlouhou dobu pobývali, a je po generace nezměněn. Vzhledem k sociální izolaci, ve které žili, byla hudba této skupiny mnohem tradičnější. Hudbou se neživili. K doprovodu používali malé hudební nástroje, nejčastěji housle nebo kytaru - nástroje, které nevyžadovaly k uskladnění veliký prostor. Zpěv byl obohacen o doprovodné zvukové prvky, např. tleskání, dupání atd. Pro tyto účely si romské ženy zdobily ručně vyráběný oděv a jeho doplňky. Na sukně, čelenky nebo šátky se našívaly penízky, které plnily dvojí účel. Symbolizovaly bohatství a při tanci plnily funkci doprovodu.

Dělení romské hudby podle její funkce

➤ **Písně k poslechu – halgáta/ loki d'ili**

Nesou vždy konkrétní poselství. Text je nadřazen melodii, ta slouží pouze k emotivnímu zdůraznění obsahu. Tyto písně plní důležitou psychologickou úlohu. Umožňují zpěvákovi zažít úlevu nebo očistu a mohou se tak posunout na úroveň hudební výpovědi.

➤ **Písně taneční a rytmické – čardáše/capáše**

Jsou určeny k pobavení a k tanci. Typické je rychlé tempo a rytmus. Mnohdy jsou doprovázeny improvizovaným tancem. Melodie je nadřazena textu. Píseň mívá zpravidla 1-2 sloky, které se několikrát opakují, většinou ve zrychlujícím se tempu.

Dělení romské hudby podle vývoje

- **Starodávné písně** byly písně hlavně milostné, sociální a rodinné. Znaly je všechny generace. Mezi nejznámější starodávné písně patří *Andro verdan* a *Čhajori romaňi*, které jsou dodnes v tradičních komunitách zpívány.
- **Písně moderní** jsou ovlivněny melodiemi současné populární hudby, hlavně rompopu. Tuto kategorii můžeme dále rozdělit na přepracované písně tradiční, starodávné a nové autorské skladby. V současnosti představují nejbohatší hudební oblast.

Dělení romské hudby z hlediska tematického

- **Tématika lásky a vztahu dvou lidí** - vztah mezi mužem a ženou nebo mezi rodiči a dětmi.
- **Tématika citů a emocí** - smutek, žal a beznaděj z citového nebo materiálního strádání, z nemoci, ze smrti.
- **Tématika vězeňství** - smutek a rozhořčení nad nespravedlivým trestem a uvězněním. Do této skupiny patří také písně z koncentračních táborů.
- **Duchovní písně** - tvoří zvláštní podskupinu písní. V současnosti jsou velmi populární tzv. nové náboženské a duchovní písně, ze kterých je patrný úzký vztah k Bohu, který Romové mají.

Současná hudební kultura

V dnešní době se romská hudba projevuje ve dvou základních úrovních:

➤ **udržování tradiční hudby**

Můžeme ji nazývat romským folklorem. Je udržovaná starými hudebními klany. V současnosti se tradičním folkem na území ČR zabývá Cimbálovka Ivana Gašpara Hrisky.

➤ **tradiční hudba ovlivněna hudební modernou i nová autorská tvorba**

Jsou to písně, které byly současnými hudebníky zmodernizovány a přezpívány. Tento žánr prezentuje např. Antonín Gondolán, projekt Trini, Ida Kellarová a Romano Rat, Věra Bílá, skupina Kale, Točkolotoč aj.

Samostatný soubor tvoří romští hudebníci, u jejichž tvorby není na první pohled patrné, že se jedná o romskou hudbu. Nejčastěji je to směs romského folku a hudební kultury majority. K posluchačsky nejatraktivnějším patří Gipsy King či kytarový virtuos Paco de Lucia. Na našem území se můžeme setkat s vysoce ceněnou hudbou skladatele a zpěváka Mária Biháriho.

Současná hudební kultura

Mladší generace dnes upřednostňuje **rompop**.

Kapel věnujících se rompopu je obrovské množství. Platí, že každá osada, respektive komunita, má svou vlastní skupinu. Mnohé z rompopových kapel vydávají vlastní audionosiče, např. Koro, Gipsy Billy, Pavlocistar Gipsy, City Boys Trnava, Terne čhave, Gulo čar a další.

Romské festivaly

- Nejprestižnější romským festivalem v České republice je mezinárodní festival Khamoro, na kterém se prezentují skupiny z různých evropských zemí. Pravidelně lze na festivalu slyšet hudbu ruských, balkánských, polských i slovenských Romů.
- Základní myšlenkou festivalu je představit romskou kulturu celistvou, proto je celý hudební týden obohacen doprovodnými programy, např. workshopy, semináři, výstavami, vyprávěním pamětníků atd.
- Snahou romských aktivistů i občanských sdružení je podporovat rozvoj kultury prostřednictvím festivalů i v dalších českých a moravských regionech. V minulosti se konaly festivaly Gypsy Celebration, Pařiv a další romfesty.

6. Vybrané rituály během tradičních romských křtin a pohřbu

Křtiny v romské komunitě

Narození dítěte je ve všech subetnických skupinách vnímáno pozitivně.

Romové však věří, že dokud není děťátko pokřtěno, mohou mít nad ním moc zlé síly.

Těhotenství i novorozenecké období souvisí s ochrannými rituály, které bychom mohli zařadit mezi lidové zvyky a pověry.

Ochrana před narozením

- Romové říkají, že ještě v prenatálním období může být dítě nepřímo ohroženo. Proto se žena v době těhotenství nemá dívat na ošklivé věci, zvířata ani lidi.
- Největší ochrana je zaměřena na oblast jídla. Nepsaná pravidla udávají, že by měla těhotná žena ochutnat z každého jídla, na které se podívá nebo které ucítí.

Ochrana dítěte od narození do křtu

V komunitě se traduje, že nejvíce je ohroženo dítě těsně po narození. Může být uhranuto nebo ovlivněno zlými silami, což způsobuje, že je dítě nezvykle plačtivé nebo nepokojné.

Nejčastější obranou proti černé magii je

- červená šňůrka, která se zavazuje kolem zápěstí dítěte,
- kovový předmět pod polštářem děťátka,
- rozsvícená lampička po celou noc.

Zmiňované rituály se dodržují do doby, dokud není dítě pokřtěno.

Kmotrovství

Kmotrovství je vnímáno jako celoživotní závazek, zaměřený na ochranu a podporu kmotřence, a upevňuje vztahy mezi kmotry a rodinou dítěte. Z tohoto důvodu měli a dodnes mají kmotr a kmotra vysoké postavení.

V minulosti byli žádáni o kmotrovství sedláci, u kterých Romové pracovali, dnes se žádají nejbližší příbuzní, velmi často sourozenci rodičů dítěte.

- V případě, že je kmotřencem chlapeček, hlavním kmotrem je žena – kmotra. Ta obdarovává dítě výbavičkou nebo zlatým řetízkem, může darovat také finanční dar.
- Jestliže se narodí děvčátko, hlavním kmotrem je muž – kmotr. Očekává se, že koupí kmotřence zlaté náušnice.

Odmítnout kmotrovství se považuje za nezdvořilé, v krajních případech je to urážka.

Tradice během romského pohřbu

Pohřeb je pro Romy jedním z nejdůležitějších obřadů. Důstojně pochovat zesnulého je nepsaným pravidlem a povinností. V souvislosti s odchodem člověka z pozemského života se zachovalo nejvíce pověr a zvyků.

- Většina Romů věří, že v době od úmrtí až do pohřbu je období, ve kterém se mohou dít věci, které lidé neumějí racionálně zdůvodnit.
- Podle starých pověr pro zesnulého přichází některý z dříve zemřelých příbuzných, je s ním až do pohřbu a po obřadu jej odvádí na onen svět.
- Ducha zemřelého lze spatřit v zrcadle, proto se v domácnosti, kde žil nebožtík, přikrývají zrcadla.
- Zvláštní význam se v tomto období plném tajů a magie přisuzuje modřinám. Pokud někdo na svém těle najde modřinu, věří tomu, že byla způsobena dotykem ducha – že se tohoto místa dotkl „mulo“.
- Aby se zamezilo příchodu ducha zpět na svět, existují některá opatření. Například v minulosti bylo obvyklé vartování u zemřelého.

Vartování - tradice před pohřbem

Romové věřili, že se duše jejich milovaného příbuzného může zmocnit zlý duch. Z toho důvodu se každý večer scházívала velkorodina v domě zesnulého a nebožtíka hlídala. Začíná dnem úmrtí a končí dnem pohřbu.

I dnes se vyprávějí historky ze života a lidé vzpomínají na zesnulého, mohou se smát a bavit se nahlas, není však dovoleno pouštět hudbu, tančit nebo si připíjet.

Vartování má v současnosti charakter psychické podpory a v některých komunitách také podpory finanční.

Romský pohřeb

Každý pohřeb v tradiční romské rodině se koná v kostele. Má dvě části, v kostele a poté na hřbitově.

Romové pochovávají své blízké do země, kremace je pro ně nepřijatelná.

- Během soukromého rozloučení vkládají nebožtíkovi do rakve jeho oblíbené předměty.
- Obřad probíhá dle ustálených církevních norem pod vedením kněze. Hudební doprovod může být rozšířen o romskou hudbu a stejně jako na všech pohřbech, i na romském pohřbu se hrají nejoblíbenější písně zesnulého. Po mši se všichni přesouvají na hřbitov, kde je obřad dokončen.
- Délka období, kdy se „drží smutek“ není stanovena. Největší očekávání má však komunita ve vztahu k vdově a dcerám. Ty by měly podle tradic žít ve smutku celý rok.

7. Stručná historie Romů

Počátky výzkumů o původu Romů

- V dobových kronikách existují zápisy, které popisují putování společenství lidí lišících se od ostatních obyvatel antropologicky, jazykově, kulturně i svým temperamentem.
- Badatelé si kladli otázky, kdo jsou tito lidé a odkud do Evropy přišli. Vznikají první exonyma.
- S nevysvětleným původem Romů souvisel i odstup, který mezi Romy a ostatním obyvatelstvem vznikl.
- První, kdo se podrobněji zabýval původem Romů, byl maďarský student teologie Stefan Vályi.
- Vályi se během studií setkává s indickými studenty a zjišťuje podobnost jazyků s Romy v jeho zemi. Začíná první komparace jazyků.
- Na tento začátek navázalo podrobné studium, kterému se věnovala celá řada odborníků - lingvistů, antropologů, historiků nebo etnologů.
- Výsledky výzkumů poukazují na možný indický původ.

Pohled středověké společnosti na romské etnikum

- Hancock (2001) říká, že písemné záznamy popisují etnikum jako společnost lidí hovořících mnoha jazyky, kteří nemají svou vlast, neboť se narodili na cestách. Toulají se z provincie do provincie, obchodují s koňmi. Ženy a děti cestují v tažených vozech, většina však chodí pěšky. Své záležitosti si spravují sami.
- Středověcí autoři uměleckých děl nebo kronik, aniž si to uvědomovali, vnášeli do povědomí veřejného mínění stereotypy.
- Nejčastěji jsou Romové popisováni jako postavy s turbanem na hlavě, oděné v dlouhých košilích, přes které mají přehoz sepnutý na rameni, hádající z ruky, nebo malí kapsáři.

Romské skupiny ve středověku

- Romové se řídili vlastními přísnými zákony a kočovnému způsobu života byly podřízeny jejich životní hodnoty, způsob obživy, vzdělávání a výchova dětí, trávení volného času.
- Od majoritní společnosti se výrazně odlišovali také oděvem, zejména ženským.
- Přesto, že Romové měli stejně vřelý vztah k Bohu jako soudobá majorita, byli neustále obviňováni z nedostatku víry. Vzhledem ke kočovnictví nedodržovali křesťanské rituály. Dodržování těchto pravidel ani nepovažovali za nutné.

Pronásledování Romů ve středověku

- Zpočátku jsou Romové vítáni, majorita využívá romská řemesla a vajdové dostávají od panovníků ochranné listiny – glejty.
- Od 15. st. začínají být kritizováni ze strany církve, což vrcholí exkomunikací Romů z církve.
- Nastává doba pronásledování a potrestání také těch, kteří nabízejí Romům pomoc.

Asimilace v období vlády Marie Terezie

- První, kdo pochopil, že pronásledování Romů, bití a zabíjení situaci nezlepší, byla panovnice Marie Terezie, přestože i ona zpočátku vydávala protiromské dekrety.
- V roce 1763 panovnice vydává nařízení zaměřené na převýchovu Romů, dle kterého se Romové měli přizpůsobit majoritní společnosti v oblasti obživy, jazyka, náboženství, výchovy dětí, oblékání se a uzavírání manželství. Mladí muži měli přikázáno vstoupit do armády.
- Vznikají první romské osady, zpravidla na okraji vesnic, na neúrodné půdě, vzdálené od komunikace.
- Přesto, že úmysly panovnice byly orientovány na splynutí Romů s tehdejší majoritní společností, nebyly samotnými členy komunit vnímány jako pomoc. Krutá nařízení, potlačující identitu ve spojení s odebráním dětí z tradičních romských rodin, vyvolala u etnika přesvědčení, že se jedná o pokus o úplné vyhlazení Romů.
- Romové, kteří se odmítají asimilovat, opouští jako kočovníci území Rakouska – Uherska.

Romské etnikum v meziválečném období

Usedlí Romové

- osada, chatrč
- obživa – řemeslo často
- dle poptávky vesnice
- oděv, kupován či darován
- vztahy s majoritou – vzájemná potřeba

Kočovníci

- vůz tažený koněm, maringotka
- obživa – kotláři, koňští handlíři, překupníci
- oděv – ručně šitý, tradiční
- vztahy s majoritou – nevytvářely se mimo ekonomickou oblast
- tradiční, sociálně uzavřená skupina

Pronásledování během II. světové války

- rodové a rasové teorie ovlivňující tehdejší Evropu
- protiromská opatření po celé Evropě, např. v Německu vychází v platnost „Licence pro provozování kočovnických řemesel“, v Čechách se vydává tzv. „Cikánská legitimace“
- začátek období perzekuce Romů

Pronásledování během II. světové války

První období perzekuce Romů – doba evidence a příprav 1939–1942

- V roce 1939 ukládá protektorátní ministerstvo vnitra policejním úřadům za úkol vyzvat kočovné Romy, aby se do konce ledna 1940 trvale usadili. Poté je četníky provedena evidence Romů.
- V roce 1942 vychází vládní nařízení č. 89/42 Sb. ze dne 9. března 1942 o preventivním potírání zločinnosti.
- Vznikají kárné pracovní tábory. Pro území Čech v Letech u Písku, pro Moravu v Hodoníně u Kunštátu. Do tábora jsou v tomto období umisťováni pouze muži starší 18 let.

Pronásledování během II. světové války

Druhé období perzekuce Romů – doba otevřeného pronásledování 1942–1945

- Roku 1942 je vydán výnos o potírání cikánského zlořádu, který nařizoval provedení soupisu všech „Cikánů a cikánských míšenců“ na území protektorátu.
- Začíná umísťování Romů do pracovních táborů. V tomto období již ne za účelem „naučit je pracovat“, ale na základě příslušnosti k rase.
- V Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu se ocitají celé rodiny i s dětmi.
- Pracovní tábory se v druhém období pronásledování staly místem čekání na transport do Osvětimi II – Březinka.
- První transport přijel v roce 1943. Romům se našival na oděv černý trojúhelník a na předloktí se jim vytetovalo číslo a písmeno „Z“ – Zigeuner.
- V noci z 2. na 3.srpna roku 1944 zavraždili nacisté v plynových komorách koncentračního a vyhlazovacího tábora Osvětim – Březinka téměř 2 898 Romů a Sintů.

Pronásledování během II. světové války

- Na Slovensku byli Romové pronásledováni samotnými Slováky, kteří vstoupili do gard.
- Nejznámější byla Hlinkova garda, která vypalovala romské osady.
- Gardisté znásilňovali ženy, bili děti a muže posílali do pracovních táborů.
- Obyvatelé osad se proto často ukrývali v okolních lesích, někdy několik dnů, jindy několik týdnů. Tato situace trvá až do konce druhé světové války.

Situace po II. světové válce

- Někteří Romové vracející se z koncentračních táborů nachází své rodiny v úkrytu u příbuzných na Slovensku, jiní shledávají, že byla celá jejich rodina vyvražděna. Ti jsou odkázáni na pomoc úřadů v domovských obcích nebo hledají azyl u sedláků, u kterých v době před válkou pracovali.
- Zejména na Slovensku začínají náborové akce, během nichž náboráři z průmyslových měst a pohraničí nabízí dobře placené zaměstnání a možnost získání bytu.
- Vláda osidlování pohraničí podporuje a s práceschopnými muži počítá jako s levnou pracovní silou.
- Zprávy o možnosti získat práci a bydlení se ve slovenských osadách rychle šířily. Důsledkem toho přicházely do Čech a na Moravu další romské skupiny.

Řešení cikánské otázky v socialismu

- Protože jsou Romové i nadále považováni za „zaostalou sociální vrstvu obyvatelstva“, navrhuje stát řešení tzv. cikánské otázky. Vládní koncepce navrhuje prostřednictvím asimilace řešení problematiky bydlení, zaměstnanosti a vzdělávání.
- Z dokumentu jasně vyplýval stanovený cíl – zařadit Romy mezi majoritní obyvatelstvo tak, aby se postupně smazaly všechny rozdíly. Specifika Romů měla být potlačována.
- V Čechách a na Moravě se stále vyskytovaly skupiny Romů, které kočovaly.
- Pro usnadnění asimilace v oblasti bydlení byl schválen v říjnu 1958 Zákon č. 74/1958 Sb., Zákon o trvalém usídlení kočujících osob
- Tehdejší národní výbory poskytovaly jako pomoc romským rodinám byty a „vhodné zaměstnání“. Ten, komu byla tato pomoc nabídnuta, a on přesto setrval při kočovném způsobu života, mohl být potrestán odnětím svobody. Trest mohl být udělen v rozsahu od 6 měsíců až do 3 let.

Řešení cikánské otázky v socialismu – rozptyl obyvatelstva

Protože Romové ani v šedesátých letech 20. století nebyli respektováni jako svébytné etnikum, byla plánovaná asimilace zaměřena jen na sociální oblast.

Pavelčíková (2004) hovoří o tom, že asimilace však měla postihnout také kulturu a jazyk. Romský jazyk byl označován jako zaostalé nářečí a snahou státu bylo definitivně jej zlikvidovat.

Vláda tehdejší ČSSR zřizuje Výbor pro cikánské obyvatelstvo, jehož úkolem bylo:

- zničit romské osady na Slovensku,
- obyvatele osad rozptýlit po celé republice,
- do pracovního procesu zapojit všechny práceschopné Romy.

Etnoemancipační úsilí ve vzniku Svazu Cikánů-Romů

Na konci šedesátých let je již patrné, že umělý rozptyl neurychlil splynutí Romů s majoritou tak, jak se očekávalo. Vláda se pokusila zapojit do asimilačního procesu samotné Romy. Využila aktivní snahy romské inteligence a vyhověla žádosti o založení Svazu Cikánů-Romů.

Svaz byl ustanoven v roce 1969 a pro Romy byl symbolem navrácení romské identity a kultury.

Cílem romských osobností nebyla podpora a urychlení asimilačního procesu, ale právě naopak emancipace Romů. Přední členové svazu (Miroslav Holomek, JUDr. Tomáš Holomek, Bartoloměj Daniel, Ján Cibul'a) vytvořili stanovy a program. Ty se staly základnou další činnosti.

Svaz Cikánů-Romů

- Romové se začínají prosazovat, usilují o uznání jako národnostní menšina a požadují veškerá práva s tím související. To však není slučitelné s původní vizí vlády ČSSR o působnosti svazu.
- Politické vedení státu využívá některých nedostatků a kvůli údajně nízké aktivizaci členů za protestů romských osobností a předních romistů je v dubnu 1973 Svaz Cikánů-Romů zrušen.
- Zrušením prvního oficiálního romského hnutí byl ukončen obrozenecký vývoj a spolupráce s mezinárodními organizacemi.

Vývoj etnika v 70.–80. letech 20.st.

V polovině 70. let se hovoří o akulturaci Romů a vláda schvaluje zásady sociálně-politických opatření v péči o cikánské obyvatelstvo. Podle Pavelčíkové (2004) se pokračuje v řešení úkolů v následujících oblastech:

- bydlení
- dohled nad školní docházkou a prospěchem dětí
- zaškolenost v MŠ
- budování nových dětských domovů
- posílení zvláštních internátních škol
- snížení vysoké populace
- převýchova dětí a dospělých ve vztahu k práci
- likvidace zbylých osad

8. Vývoj etnika od sametové revoluce až po současnost

Etnikum po sametové revoluci

Očekávání pozitivních změn se v romské komunitě odrazilo v obrovském úsilí o obrodu a projevilo se v:

- rozvoji romského hnutí, politického i občanského charakteru,
- deklaraci symbolů Romů,
- emancipaci romské kultury i jazyka.

Politické zastoupení

V první polovině devadesátých let 20. století byl založen větší počet romských politických stran. Romové, kteří do té doby neměli své zástupce na politické půdě, byli voleni do parlamentu, do České národní rady i do Federálního shromáždění. Byla založena Romská občanská iniciativa (ROI) v čele s JUDr. Emilem Ščukou a další romská sdružení a svazy. Aktivní v dalších letech však zůstala jen některá z nich.

Ve druhé polovině devadesátých let zahájila činnost Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity, předchůdkyně dnešní Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny.

Byly zpracovány dokumenty Koncepce romské integrace a Zpráva o stavu romských komunit, které jsou každoročně aktualizovány a jsou klíčovými dokumenty Rady i dnes. V současnosti je Rada stálým poradním a iniciačním orgánem vlády pro otázky romské menšiny a zabývá se integrační politikou.

Rozvoj kultury v podobě romské a romistické literatury

Po sametové revoluci dochází k obrovskému nárůstu literární tvorby. Vydávají se dvojjazyčné knihy i přesto, že pouze ojedinělá knihkupectví jsou ochotna je prodávat.

V říjnu 1990 je založeno **Sdružení romských autorů** a vychází periodika jako např. Romano kurko, Romano gendalos, Romaňi kereka, Romano hangos nebo Romano džaniben - časopis romistických studií.

Milena Hübschmannová, zakladatelka katedry Romistiky FF UK

Romské pohádky

Můžeme se domluvit (Šaj pes dovakeras)

Naše abeceda (Amari abeceda)

Tera Fabiánová

Jan Horváth

Vlado Oláh

Elena Lacková

Rozvoj kultury v podobě romské a romistické literatury

Začátkem 90 let. 20.st. cítí romisté nutnost poskytovat co nejvíce informací o životě Romů. Vychází romistická literatura, která nabízí poznání ze světa tradičního života Romů na Slovensku i u nás, z oblasti kultury, historie i vzdělávání romských dětí.

Eva Davidová

Bartoloměj Daniel

Pavel Říčan

Cyril Nečas

Jaroslav Balvín

Muzeum romské kultury

Muzeum se od počátku snažilo především budovat sbírkové fondy dokumentující kulturu a dějiny Romů. Dnes spravuje fondy tradičních řemesel a profesí, typů obydlí, vybavení interiéru, oděvu a šperku, výtvarného umění, písemného materiálu, plakátů a pozvánek, audio, foto a videodokumentace, knihovny, ohlasů kultury Romů v kultuře majoritní a sebedokumentace muzea.

Kromě stálé expozice nabízí muzeum široké veřejnosti celou škálu krátkodobých výstav. Dále pořádá řadu jiných veřejných akcí – přednášky, dny otevřených dveří, slavnostní křty knih a hudebních nosičů (nejen) vlastní produkce nebo videoprojekce.

O své činnosti muzeum pravidelně podrobně informuje v ročence Bulletin Muzea romské kultury.

Deklarace romských symbolů

První světový kongres Romů se uskutečnil ve dnech 7.–12. 4. 1971 v Chelsfieldu asi 15 km od Londýna.

Výsledkem jednání **bylo přijetí romské hymny a vlajky jako symbolů mezinárodního romského hnutí.**

V závěrech se také objevil požadavek, aby majoritní populace používala k oslovení romského etnika pojmenování **Rom**.

Na mezinárodní úrovni měla být navázána především spolupráce s OSN.

Mezinárodní den Romů připadá na 8. duben, což je den vzniku Mezinárodní romské unie - International Romani Union (IRU). Ta vznikla 8. dubna 1971 v Londýně.

Romové v ČR slaví Mezinárodní den Romů každoročně od roku 1990.

Symboly Romů - vlajka

Romská vlajka se skládá z modrého pruhu v horní polovině, zeleného pruhu v polovině dolní a z červené čakry s 16 paprsky umístěné uprostřed. Čakra, která je i na vlajce Indie odkazuje na indický původ romského národa, vyjadřuje symbol pravlasti Romů, Indie. Zelený a modrý pruh symbolizují život věčných poutníků po zelené zemi pod blankytnou oblohou.

Zdroj: www.wikipedia.cz

Symbols Romů – hymna

Všeobecně se za romskou hymnu považuje píseň *Gej'lem, gej'lem*, je známá též pod názvem **Opre Roma**. Za romskou hymnu byla prohlášena v roce 1971 na mezinárodním sjezdu IRU.

Melodie romské hymny vychází pravděpodobně ze starobylé písně z Rumunska nebo Srbska. Melodii otextoval romský hudebník Jarko Jovanovič.

Romská hymna často zní na setkání romských aktivistů nebo pro Romy významných akcích, např. pietní akty u příležitosti holocaustu, oslavách Mezinárodního dne Romů apod. V repertoáru ji má řada romských kapel i sólových romských hudebníků z Česka i zahraničí, romská hymna zní také v rámci koncertních vystoupení.

Symbols Romů – hymna

Ukázka jedné z mnoha variant romské hymny (zdroj: www.wikipedia.cz):

Gejľom, gejľom

Gejľom, gejľom, lungone dromenca,

Malad'ľom bachtale Romenca.

Aj, Romale, aj čhavale.

Aj, Romale, aj čhavale

Aj, Romale, khatar tumen aven?

Šel jsem, šel jsem

Šel jsem, šel jsem, dlouhými cestami

Potkal jsem se se šťastnými Romy.

O, Romové, o děti,

O, Romové, o děti,

O, Romové, odkud přicházíte?

9. Romové v současnosti

Institucionální zabezpečení romské menšiny

Agendu romských záležitostí na národní úrovni řeší Rady vlády pro záležitosti romské menšiny ve spolupráci s Radou vlády ČR pro národnostní menšiny.

- Krajsí koordinátoři pro romské záležitosti.
- Na úrovni úřadů s rozšířenou působností jsou romští poradci.
- Úzce spolupracují s obcemi, s terénními sociálními pracovníky, terénními pracovníky a romskými asistenty.

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny je stálým poradním a iniciačním orgánem vlády v oblasti romské integrace.

- Členská základna je tvořena zástupci jednotlivých ministerstev a občanskými členy. Předsedou Rady je člen vlády, v jehož působnosti jsou lidská práva a rovné příležitosti, nebo . V případě, že nebude žádný člen vlády pověřen touto agendou, je předsedou Rady předseda vlády. (viz Statut Rady)
- Zasedání Rady se konají podle potřeby, nejméně však čtyřikrát ročně. Informace o činnosti Rady jsou přístupné veřejnosti na webových stránkách Úřadu vlády.
- Rada vlády pro záležitosti romské menšiny každoročně zpracovává **Zprávu o stavu romské menšiny v České republice**. Zpráva mapuje oblasti romské integrace
 - popisuje institucionální a finanční zabezpečení romské integrace,
 - zabývá se vzděláváním, zaměstnaností, zdravím, kulturou a jazykem romského etnika, dalšími aktuálními tématy daného období vlády.

Krajský romský koordinátor

Krajský koordinátor spolupracuje a poskytuje nebo zprostředkovává metodické vedení romským poradcům nebo pracovníkům pověřeným agendou romských záležitostí na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností.

Úzce spolupracuje s regionálním centrem Agentury pro sociální začleňování a s výbory pro národnostní menšiny v krajích.

Lokální úroveň

Lokální úroveň zabezpečující romskou integraci tvoří tři pilíře:

- romští poradci v obcích s rozšířenou působností
- lokální konzultanti Agentury pro sociální začleňování
- terénní sociální pracovníci, terénní pracovníci

Romské skupiny v současnosti

Skupiny asimilovaných a integrovaných Romů svou životní úrovní běžně dosahují úrovně vzdělání, bydlení i zaměstnání majority a v mnohých případech ji převyšují. Romská komunita má ve svých řadách středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané lidi a mnozí z nich se velmi aktivně podílejí na realizaci projektové činnosti podporující zvýšení kvality života Romů.

Ve vyloučených lokalitách žijí sociálně nejslabší obyvatelé. Mezi nejčastěji řešené problémy patří nezaměstnanost, úroveň bydlení, vzdělávání, sociálně patologické jevy a oblast zdraví.

Nezaměstnanost má charakter dlouhodobé nebo opakované nezaměstnanosti. Je zapříčiněna především nízkým vzdělanostním stupněm, částečně je i spojována s diskriminací. Toto spojení vzdaluje příslušníka etnika od možnosti získat zaměstnání.

Romské skupiny v současnosti

Jedním z nejvýznamnějších dopadů na rodinu je materiální chudoba, která je příčinou celé řady sekundárních dopadů, např. omezení spotřeby, zadluženost, nejistota v bydlení.

Ke zlepšení situace rodin žijících ve vyloučeném prostředí jsou realizována opatření podporující vzdělávání, bydlení i zaměstnanost. V rámci těchto projektů působí pedagogičtí asistenti, asistenti na úřadech, asistenti prevence kriminality, sociálně zdravotní pomocníci.

10. Praktická část

Navrhni svou hodinu

Cíl: Ověření dovedností aplikovat získané poznatky o romské komunitě do výuky, a tím se podílet na odbourávání předsudků a stereotypů ve společnosti ve vztahu k Romům.

Cílová skupina: Pedagogičtí pracovníci škol a školských zařízení

Čas: 80–90 min.

Pomůcky: Flipchart, fixy, papír k práci ve skupinách, media pro vyhledávání informací

Stručný popis činnosti

- Losujte a vytvořte pracovní skupiny.
- Pokuste se navrhnout výukovou hodinu, která by vytvářela pozitivní klima třídy. Aplikujte do tvorby vědomosti získané na semináři či informace vyhledané ve zdrojích, popř. využijte pedagogické zkušenosti sdílené ve skupině.
- Návrh prezentujte.

Práce ve skupinách

Navrhňte na dané téma vyučovací hodinu o délce 45 min.

Doporučujeme využít různé didaktické metody a techniky: přednáška, popis, vysvětlování, názorná ukázka, skupinová práce, diskuze, řízená diskuze.

Aplikujte do aktivit poznatky z oblasti romistiky

Připomeňte si téma z pracovních listů, využijte techniky k vyhledávání informací, sdílejte pedagogické zkušenosti.

Metodicky zpracujte

Postupujte dle doporučené osnovy.

Metodické zpracování návrhu hodiny

Předmět:

Téma:

Cíl hodiny:

Cílová skupina:

Metody výuky:

Mezipředmětové vztahy:

Popis hodiny:

- úvod, popis činností
- motivace
- sdělení nového poznatku
- procvičování
- shrnutí hodiny

Prezentace návrhů

- Návrh prezentují skupiny jednotlivě, vždy 15 min.
- Formu a způsob prezentace si určí skupina sama.
- Po každé prezentaci je možná diskuze k doplnění návrhu hodiny.

Použité zdroje:

HANCOCK, I. *Země utrpení: Dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. s. 197.

ISBN: 80-902608-3-7.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 1. vyd. Brno: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-615-X.

Interkulturní vzdělávání příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Projekt varianty. Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. 2002. ISBN 80-7106-614-1.

KALEJA, M. *Psychosociální paradigmata romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In Kaleja, M.; Knejp, J. *Mluvme o Romech. Aven vareras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2009. ISBN 978-80-7368-708-3.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. 2004. s. 182. ISBN 80-86621-07-3.

Použité zdroje:

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romské obyvatelstvo na Ostravsku (1945-1975)*. Ostrava: Filozofická fakulta v Ostravě. 1999. s. 152. ISBN 80-7042-538-5.

Vláda České republiky. Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2009. [online] [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2009-73886/>

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: zakonyprolidi.cz [online]. [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Romská vlajka [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Romsk%C3%A1_vlajka

Romská hymna [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Romsk%C3%A1_hymna

Doporučená literatura a zdroje:

DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů*. Romano drom 1945-1990. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 1995. s. 244. ISBN 80-7067-533-8.

FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 1998. s. 374. ISBN 80-7106-212-X.

HANCOCK, I. *Země utrpení: Dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. s. 197. ISBN: 80-902608-3-7.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 1. vyd. Brno: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-615-X.

HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Romské pohádky*. Praha: Fortuna. 1999. s. 310. ISBN 80-8071-658-1.

HÜBSCHMANNOVÁ, M.: *God'aver lava phure Romendar. Moudrá slova starých Romů*. Aperion, 1991. ISBN 80-900703-0-2.

HÜBSCHMANNOVÁ, M.: *Romské hádanky*. Fortuna. 2003 Praha. ISBN 80-7168-842-8.

HÜBSCHMANNOVÁ, M: *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN: 80-244-0496-6.

Doporučená literatura a zdroje:

Interkulturní vzdělávání příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Projekt varianty. Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. 2002. ISBN 80-7106-614-1.

JAKOUBEK, M. *Romská kultura – jedna z výrazných determinant chudoby a ekonomického neúspěchu Romů.* In Kaleja, M.; Knejp, J. Mluvme o Romech. Aven vakeras pal o Roma. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2009. ISBN 978-80-7368-708-3.

KALEJA, M. *Psychosociální paradigmata romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme.* In Kaleja, M.; Knejp, J. Mluvme o Romech. Aven vareras pal o Roma. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2009. ISBN 978-80-7368-708-3.

KENRICK, D. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s.80. ISBN: 80 244-0589-X.

LACKOVÁ, E.: *Romane paramisa - Romské pohádky,* Radix, 1999 Praha. ISBN 80-86031-25-X.

MANN, A. B.: *Romský dějepis.* Praha: Fortuna, 2001. s. 48.

Muzeum romské kultury [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://www.rommuz.cz/cs/>

Doporučená literatura a zdroje:

PAPE, M. *A nikdo vám nebude věřit, dokument o táboře Lety u Písku*. G+G, Praha 1997, ISBN 80 901896-8-7.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. 2004. s. 182. ISBN 80-86621-07-3.

PAVELČÍKOVÁ, N. *Romské obyvatelstvo na Ostravsku (1945-1975)*. Ostrava: Filozofická fakulta v Ostravě. 1999. s. 152. ISBN 80-7042-538-5.

PROKEŠOVÁ, M.: *Otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis. 2010. ISBN 978-80-7329-249-2.

SEKYT, V. Romové. In Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001, s. 119-125. ISBN 80-7178-648-9.

ŠEBKOVÁ, H., ŽLNAYOVÁ, E.: *Romaňi čhib - učebnice slovenské romštiny*. Fortuna, 1999 Praha. ISBN 80-7168-684-0.

ŠEVČÍKOVÁ, V. *Sociokulturní a hudebně výchovná specifika romské minority v kontextu doby*. Ostrava Ostravská univerzita, 2003. 233s. ISBN 80-7042-282-3.

Doporučená literatura a zdroje:

Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2009*. [online] [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2009-73886/>

Vládní nařízení č. 89/42 Sb. ze dne 9. března 1942. In: aspi.cz [online]. [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/10075/1/2/vladni-narizeni-c-89-1942-sb-o-preventivnim-potirani-zlocinnosti>

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: zakonyprolidi.cz [online]. [cit. 2. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Zákon č. 74/1958 Sb.: Zákon o trvalém usídlení kočujících osob. www.zakonyprolidi.cz [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-74>

Projekt *Společné vzdělávání a podpora škol krok za krokem. Implementace Akčního plánu inkluzivního vzdělávání – metodická podpora (APIV-A)* je spolufinancován Evropskou unií.

děkuji za pozornost

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Národní pedagogický institut
České republiky
Senovážné náměstí 872/25
110 00 Praha 1